

просто дружба, або дотримання ні до чого не зобов'язуючих невизначених стосунків.

Зважаючи на викладене вище, можна констатувати, що уявлення про сім'ю витримали ряд трансформацій, доповнень та уточнень у ході еволюції. Наразі зазначені уявлення про родину (у представників покоління Z) помітно ускладнилися і потребують певного коригування у процесі впровадження спеціальної сімейної політики, яка буде заохочувати сімейну організацію життя суспільства, і пропагувати безперервне втілення фундаментальних функцій інституту шлюбу – збереження традиційних цінностей, зміцнення подружніх стосунків, народження і виховання психологічно благополучних дітей.

Панченко Т. С., Ющенко І. М.

УЯВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПРО ЦІННОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Значні трансформації, що відбуваються у всіх сферах суспільного життя, з неминучістю змінюють саму людину, її настанови, ставлення та цінності. Зміни, що останнім часом відбуваються у вищій освіті (інформатизація, розвиток сучасних комп'ютерних технологій, комерціалізація, масовий характер) не лише впливають на її зміст, форми та методи навчання, але на ставлення молоді до вищої освіти як до цінності, а отже й на її уявлення про цінності сучасної вищої освіти.

Ситуація невизначеності, відсутність єдиного вектору розвитку суспільства та освіти, що ставить молодь в умови вибору різноспрямованих та різнопланових орієнтацій, природно, відображається у свідомості та впливає на навчальну діяльність студентів. Основний психологічний конфлікт здобувача вищої освіти в умовах суспільних трансформацій пов'язаний з одночасним існуванням двох різноспрямованих тенденцій розвитку сучасної освіти. З одного боку, чітко визначилась тенденція до гуманізації освіти. Українські дослідники Г. Балл, І. Бех, О. Бондарчук, М. Боришевський,

С. Гончаренко, П. Кононенко, О. Пехота, В. Рибалко, М. Романенко, В. Семиченко та ін. єдині в тому, що гуманізація є безальтернативним шляхом розвитку освіти. З іншого, зростають вимоги до неї, як до інваріантного щодо культурних та національних особливостей процесу, який має керуватися суто прагматичними цілями підготовки вузько орієнтованих майбутніх спеціалістів на рівні світових стандартів. Останні повинні володіти знаннями та вмінням, що забезпечують їхню конкурентоспроможність на ринку праці, а також бути спрямованими на високі особисті досягнення.

Проблемі цінностей та ціннісних орієнтацій студентської молоді присвячені численні роботи вітчизняних та зарубіжних авторів. Дослідники зазначають, що девальвація традиційних цінностей є характерною рисою сучасності: знецінюються сімейні, колективістські, духовно-моральні цінності. Натомість підвищується значущість цінностей свободи, цінностей вільного вибору та особистих досягнень (Балакірева О., 2000; Васенина І., 2007; Максимова О., 1999; Руднева С., 2014; Савчук О., 2000 та ін.)

Увагу дослідників, як соціологів так і психологів, досить часто привертають питання популярності та престижності різних напрямків освіти, чинники затребуваності тієї чи іншої спеціальності (Галковська Т., 2004; Локтев В., 2005; Семиволос П., 2011; Суржик Л., 2019 та ін.). Втім питання цілей та цінностей сучасної вищої освіти, ставлення здобувачів вищої освіти до знань лишаються недостатньо дослідженими і потребують вивчення. Тим більш актуальності ці питання набувають у зв'язку з динамічними змінами, які відбуваються в сучасній освіті, та які обумовлюють зміни в ціннісному освітньому векторі. Відтак, метою нашої роботи є дослідження уявлень студентів різного профілю навчання про цінності вищої освіти.

Студентам закладів вищої освіти різного профілю навчання був запропонований перелік цінностей сучасної вищої освіти з їх описом. Вони мали оцінити цінності за ступенем важливості для своєї освіти. Вибірку склали 97 осіб, з них 67 студентів Чернігівського національного технологічного університету та 30 студентів НУЧК імені Т. Г. Шевченка.

Серед цінностей вищої освіти найбільш значущими для студентів технологічного профілю виявились цінності особистої ініціативи, що передбачають прагнення до успіху, вміння відстоювати свої права, інтереси та здатність до кар'єрного зростання. На другій позиції знаходяться цінності свободи та демократії (плюралізм думок, представницьке управління, демократичне прийняття рішень, вільний вибір, відсутність примусу та дискримінації тощо). Третю позицію зайняли цінності особистісного та професійного зростання, реалізації власних сил та здібностей, можливості розвитку та самовдосконалення.

Найменш значущими для студентів технологічного профілю виявились цінності національних традицій, поваги до своєї культури та свого народу, розвитку національної ідентичності. Повага до інших культур, терпимість до інших національностей та толерантності до людей «не таких, як я сам» посіли передостаннє місце у переліку цінностей студентів технологічного профілю. Цінності пізнання (осягнення, проникнення вглиб явищ, розуміння їхньої суті, наукове знання з його принципами об'єктивності, раціональності, достовірності, тощо) є далеко не пріоритетними для вказаних досліджуваних (11 ранг серед 13 цінностей).

Натомість для студентів педагогічного профілю навчання найбільш значущими виявились такі цінності вищої освіти, як знання національних досягнень та традицій, повага до своєї культури та свого народу, розвиток національної ідентичності. На другому за значущістю місці для студентів-майбутніх педагогів виявились цінності пізнання, осягнення, проникнення силою розуму вглиб явищ, розуміння їхньої суті, наукове знання з його принципами об'єктивності, раціональності, достовірності тощо. Третю позицію займають цінності поваги до інших культур, терпимість до інших національностей та толерантність до людей «не таких, як я сам».

Водночас, найменш значущими для студентів-майбутніх педагогів є цінності особистої ініціативи, прагнення успіху, почуття власної гідності, вміння відстоювати свої права, інтереси та здатність до кар'єрного зростання, можливості

особистісного розвитку та самовдосконалення, а також цінності свободи та демократії.

Отже, бачимо суттєві відмінності в уявленнях про цінності вищої освіти у студентів різного профілю навчання. Слід зазначити, що вибірку студентів педагогічного профілю складають лише дівчата. Ми припустили, що відмінності у значущості цінностей можуть бути обумовлені статевою приналежністю, оскільки цінності, які отримали більший ранг у студентів технологічного профілю, передбачають ініціативність, досягнення, розвиток, зростання, самовдосконалення, що характерне для поведінкових патернів маскулічних типів особистості.

Для перевірки нашого припущення ми здійснили порівняння чоловічої та жіночої вибірки студентів технологічного університету (за критерієм U-Манна-Уїтні), в результаті чого отримали такі дані. Виявлено низку статистично значущих відмінностей рангових показників цінностей у студентів різної статі. Свобода, демократія; особиста ініціатива, прагнення успіху, почуття гідності, вміння відстоювати свої права, інтереси та здатність до кар'єрного зростання; здатність до самовираження, критичність мислення, самостійність та незалежність суджень, розвиток творчих здібностей – дані цінності освіти виявилися більш значущими для юнаків. Для дівчат порівняно з юнаками більш значущими виявилися цінності національних досягнень та традицій, повага до своєї культури та свого народу; розвиток національної ідентичності та цінності пізнання, осягнення, проникнення та розуміння сутності явищ, наукове знання з його принципами об'єктивності, раціональності, достовірності тощо. Отже, можемо припустити, що значущість цінностей вищої освіти істотно залежить від статевої приналежності досліджуваних.

А от значущість таких цінностей освіти, як особистісне та професійне зростання (реалізація власних сил та здібностей, можливості розвитку та самовдосконалення), підготовка до життя (адаптації до реальних стосунків у суспільстві, професійної діяльності) обумовлена фактором «профіль навчання».

Таким чином, в уявленнях про цінності освіти студентів різного профілю навчання є певні негативні та суперечливі тенденції. Для значної кількості студентів технологічного профілю навчання пріоритетом є не отримання глибоких знань, а вміння відстоювати свої права та інтереси, можливості кар'єрного зростання, здобуття незалежності, особистого успіху тощо. За межами їх пріоритетів залишаються такі цінності сучасної освіти як повага до інших культур, терпимість до інших національностей, збереження екологічного балансу, глобальний погляд на людство як жителів однієї планети. Натомість для студентів-майбутніх педагогів важливими є глибокі знання та національні традиції, але при цьому вони не надають великого значення цінностям свободи та демократії, можливостям самореалізації, особистісного та професійного зростання, розвитку та самовдосконалення власних сил та здібностей, цінностям свободи та демократії.

Зазначимо важливість усвідомлення студентами не лише цінності отримання вищої освіти як такої, але й цінності пізнання, критичних умінь, усвідомлення своєї індивідуальності, духовного розвитку, толерантності, людяності, доброти, особистісного та професійного зростання. Вирішення цього завдання безперечно вимагає розвинутого почуття особистої відповідальності самого студента за результати навчання. Лише тоді вища освіта стає засобом професійного та особистісного самовизначення молодшої людини у широкому соціокультурному просторі.

Правдюк К. О.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З СІМ'ЄЮ, ЯКА МАЄ ДИТИНУ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ, ЩОДО ЇЇ АДАПТАЦІЇ В СОЦІУМІ

Сучасний етап розвитку спеціальної педагогіки та психології характеризується пошуком нових шляхів соціальної адаптації дітей з психічними та фізичними проблемами. Значних успіхів у соціалізації дитини з особливими потребами може